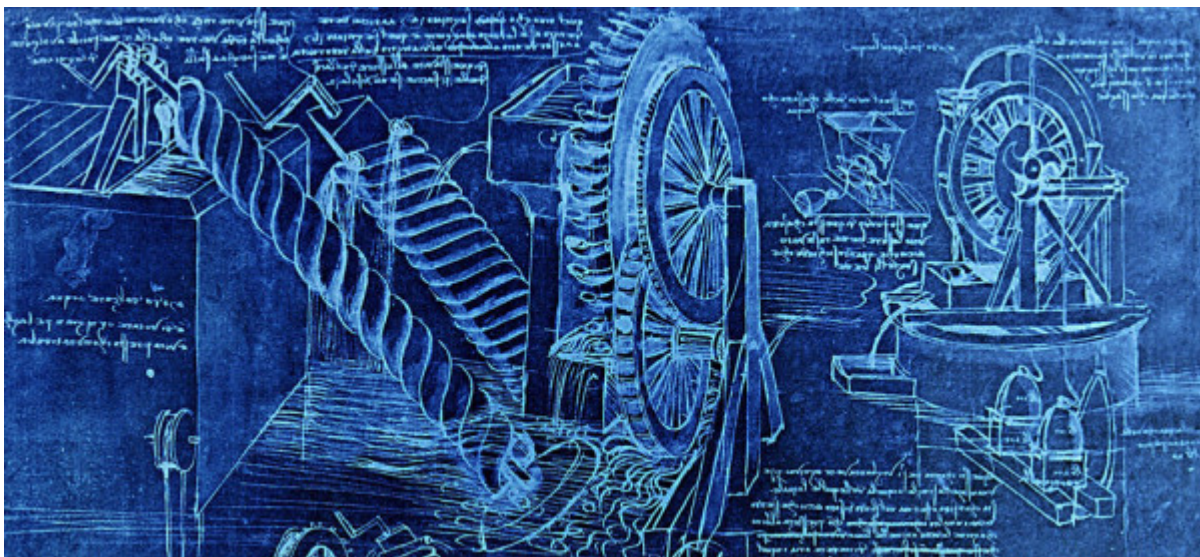
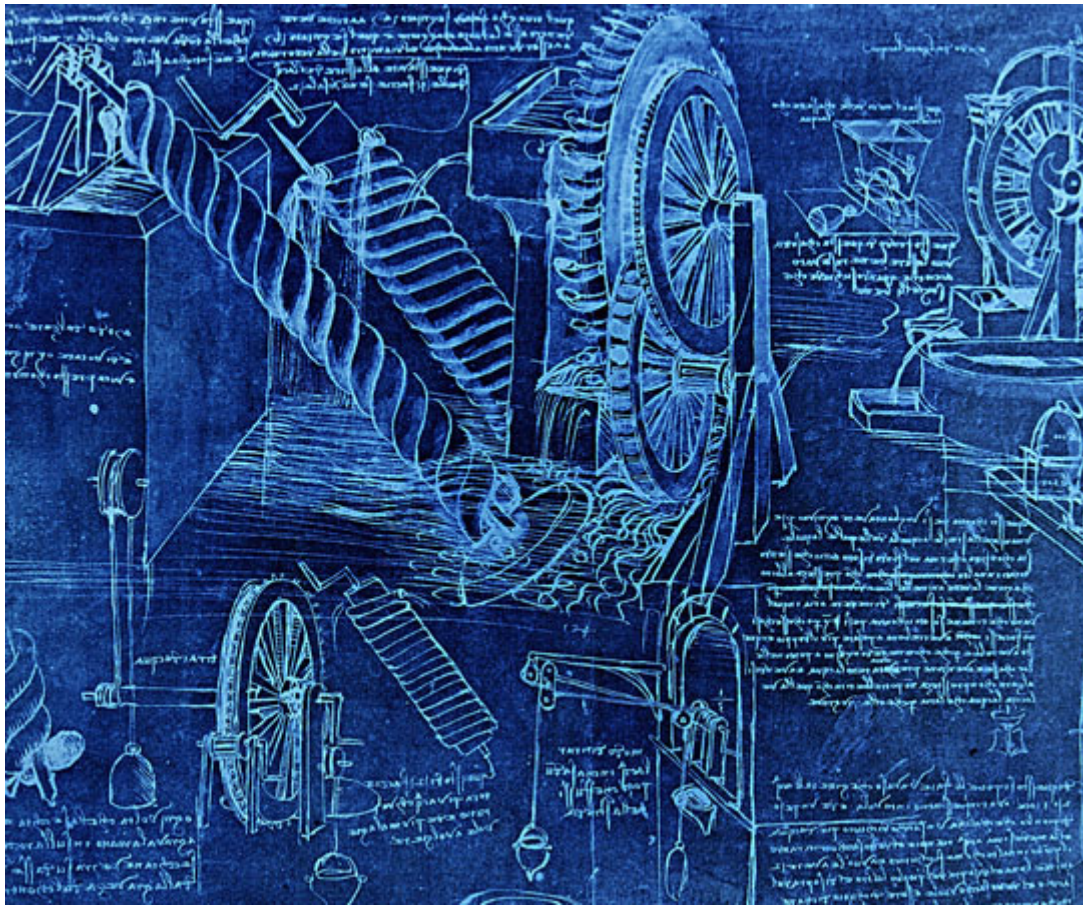

Επιστημονική επανάσταση και ευθανασία

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

Όπως αναφέραμε και στο προηγούμενο τμήμα του αφιερώματός μας, οι εξελίξεις ή επαναστάσεις, από τα τέλη περίπου των μεσαιωνικών χρόνων, σε τρία πεδία αποτέλεσαν τη βάση για την αλλαγή παραδείγματος, δηλαδή αλλαγή του τρόπου με τον οποίο ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται τον κόσμο και τη θέση του σε αυτόν. Έχοντας εξετάσει τι συνέβη με την πρώτη

επανάσταση, η οποία πραγματοποιήθηκε στο πεδίο της θρησκείας, περνάμε στην τρίτη επανάσταση, η οποία συντελέστηκε στον τομέα των επιστημών.

Μέχρι το Μεσαίωνα τα ζητήματα της επιστήμης εξαρτιόνταν από την αλήθεια της θρησκευτικής πίστης. Η σχέση πίστης και ορθού λόγου χαρακτηρίστηκε από το δόγμα της διπλής αλήθειας⁴¹.

Υπέρμαχος της πρωτοκαθεδρίας των Γραφών στην αλήθεια υπήρξε ο Αυγουστίνος. Δεχόταν ότι τα πάντα δημιουργήθηκαν από τον Θεό τα οποία ο άνθρωπος ως λογικό ον μπορεί να τα κατανοήσει. Το έλλογο τμήμα του ανθρώπου έχει ρόλο στη γνωστική διαδικασία στο πλαίσιο όμως της θεϊκής κυριαρχίας. Η άσκηση της επιστημονικής δραστηριότητας πραγματοποιούνταν με γνώμονα τη θεολογική χριστιανική κοσμοαντίληψη. Υπάρχει δηλαδή η αλήθεια των Γραφών και η αλήθεια της επιστήμης που δεν πρέπει να έρχονται σε αντίθεση. Σε ανάλογη περίπτωση σωστή είναι η θεολογική θέση.

Το 13ο αιώνα ο Bonaventura προάγει την άποψη ότι η επιστήμη είναι θεραπαινίδα της θεολογίας ενώ ο Θωμάς Ακινάτης θεωρούσε ότι δεν υπάρχει αντίθεση πίστης και φιλοσοφίας διότι και τα δύο προέρχονται από τον Θεό.

Από το 12ο αιώνα η επεξεργασία και διατύπωση μιας σύνθεσης της κλασικής και χριστιανικής σκέψης η οποία δημιούργησε ένα πλαίσιο αναφοράς στους κόλπους των διανοουμένων κυρίως μέσα στην Εκκλησία περνά στο χώρο και των Πανεπιστημίων. Σε θεσμική πλέον βάση τα Πανεπιστήμια⁴² ασχολούνται σταδιακά με ζητήματα που δεν άπτονται της θεολογίας. Η εναρμόνιση της φιλοσοφίας με τη θεολογία δεν ήταν πλέον το ζητούμενο. Παρά τις καταδίκες φιλοσοφικών προτάσεων το 13ο αιώνα η διδασκαλία σταδιακά θα απεγκλωβιζόταν από τις χριστιανικές διδαχές.

Τον 15ο αιώνα αρχίζει σταδιακά να αναπτύσσεται η τεχνολογία. Η ανάπτυξη των επιστημών έδωσε τη δυνατότητα προόδου και στον τομέα της ναυπηγικής, αστρονομικών και γεωγραφικών γνώσεων. Ισπανοί, Πορτογάλοι και Ιταλοί έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιήσουν υπερπόντια ταξίδια. Η εικόνα των Ευρωπαίων για τον κόσμο αλλάζει διαρρηγνύοντας το κλειστό πλαίσιο ζωής και δράσης του Μεσαίωνα. Ο συνδυασμός των καινοτομιών και της προόδου στις μεθόδους ναυπηγικής, ναυσιπλοΐας και παραγωγής όπλων⁴³ έπαιξε καθοριστικό ρόλο όσον αφορά την ευρωπαϊκή διεξόδου σε άλλες περιοχές της γης. Άγνωστες μέχρι τότε στους Ευρωπαίους ζωικές και φυτικές μορφές ζωής, προϊόντων και πολιτισμών γίνονται αντικείμενο έρευνας και εκμετάλλευσης. Οι ανακαλύψεις αυτές προσέδωσαν πίστη στις δυνατότητες και τα όρια της ανθρώπινης

επέμβασης στον κόσμο.

Χαρακτηριστικό αποτελεί η άρνηση της ύπαρξης κοινού ερμηνευτικού σχήματος βάσει προκαθορισμένης κατανόησης του ανθρώπινου νου και της πραγματικότητας. Η αλήθεια δεν έχει καθολικό χαρακτήρα και μπορεί να διερευνηθεί χωρίς την πίστη.

Το 17ο αιώνα οι απαρχές της επιστημολογίας⁴⁴ στρέφονται προς την παρατήρηση και την εμπειρία και όχι στην πίστη. Η απόδειξη εδραιώνει τις νέες ανακαλύψεις και τις εφαρμογές τους. Τα πειραματικά δεδομένα δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν σε σχέση με το κοσμοείδωλο της πίστης.

Τα επιτεύγματα της πειραματικής μεθόδου ακολούθησε και η φιλοσοφική διάνοηση η οποία από τον 17ο αιώνα ασχολείται με την διαδικασία παραγωγής αντικειμενικής αλήθειας προσπαθώντας να καταγράψει τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το ανθρώπινο λογικό. Στρέφεται προς το υποκείμενο της γνώσης ψάχνοντας το ορθό ως το λογικό.

Η επιστημονική και φιλοσοφική κατανόηση μέχρι και τον 20ο αιώνα στηρίζεται κυρίως στην κατανόηση της φύσης ως ένα μηχανικό σύστημα. Ο κόσμος δε στηρίζεται αποκλειστικά στις θεϊκές δυνάμεις αλλά λειτουργεί με βάση παγκόσμιους νόμους με καθολική ισχύ με τρόπο λογικό και προβλέψιμο. Υπό το εν λόγω πρίσμα, η ζωή επίσης μπορεί να θεωρηθεί ως αποτέλεσμα χημικών διεργασιών το αποτέλεσμα των οποίων ο άνθρωπος μπορεί να το διαθέσει όπως ορίζει. Η αντίληψη αυτή ορίζει τη φυσική τάξη χωρίς κανένα ηθικό στοιχείο. Εφεξής η ζωή είναι δυνατό να ορισθεί ως τυχαίο συμβάν χωρίς μεταφυσική⁴⁵ αναφορά ή επιβίωση πέρα της παρούσας ύπαρξης. Οι ατομικές αισθηματικές επιπτώσεις ελέγχοντας την ατομική βούληση υπερισχύουν των όποιων θρησκευτικών, ηθικών ή νομικών επιταγών.

Σημειώσεις

43 C. M. Cipolla, Η Ευρώπη πριν από τη βιομηχανική Επανάσταση, Αθήνα, Θεμέλιο, 1988, σελ. 220.

41 Μ. Ασημακόπουλου και Α. Τσιαντούλα, Οι επιστήμες της φύσης και του ανθρώπου στην Ευρώπη, τόμος Α', Πάτρα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 2001, σελ. 38.

42 D. C. Lindberg, Οι απαρχές της Δυτικής επιστήμης, Αθήνα, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Ε.Μ.Π., 2003, σελ. 519.

44 Π. Βαλλιάνου, Οι επιστήμες της φύσης και του ανθρώπου στην Ευρώπη, τόμος Β', Πάτρα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 2001, σελ. 41.

45 π.Ν. Λουδοβίκου, «Η εξατομίκευση του θανάτου και η ευθανασία: αναζητώντας το θεολογικό μίτο», στο Το πρόβλημα της Ευθανασίας, Πρακτικά Επιστημονικού Συμποσίου για την Ευθανασία που διοργανώθηκε από την Ειδική Συνοδική Επιτροπή Βιοηθικής της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος, Νεάπολη Θεσσαλονίκης 17-18 Μαΐου 2002, Αθήνα, Αποστολική Διακονία, 2003, σελ. 200-201, σελ. 197-210.

Παρατήρηση: η ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ συνεχίζει τη δημοσίευση με τη μορφή σειράς άρθρων της μελέτης «ΠΑΡΗΓΟΡΗΤΙΚΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΑΣΘΕΝΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥ ΣΤΑΔΙΟΥ - ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΟΗΘΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ: ΜΙΑ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΕΥΘΑΝΑΣΙΑΣ» της ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΚΑΤΣΑΟΥΝΗ. Πρόκειται για αναθεωρημένη έκδοση του κειμένου που κατατέθηκε ως διπλωματική εργασία στη Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου με επιβλέποντα καθηγητή τον Νικόλαο Κόϊο.